ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, доцента Армаш Надії Олексіївни на дисертацію Кирилюк Надії Дмитрівни на тему: «Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері цивільної авіації України» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право

Актуальність теми. Побудова розвиненої системи авіаційної діяльності є органічним складником ринкової економіки. Цивільна авіація в умовах глобалізації світової економіки стає важливим елементом інтеграції України до сучасної системи міжнародних економічних зв'язків. Крім цього, вона має особливе значення для розв'язання соціально-економічних завдань і підвищення якості життя населення країни. Авіаційна галузь належить до базових, стратегічно важливих секторів економіки України. Авіаційний транспорт – один із наймолодших видів сполучення. Серед його переваг варто назвати швидкість доставки, високу надійність, найкраще збереження вантажу, можливість перевезення пасажирів і вантажів до важкодоступних районів, оптимальні маршрути тощо. Саме за допомогою авіатранспорту виконують більшість трансконтинентальних пасажироперевезень і перевезень товару, що має обмежений термін зберігання, на великі відстані.

На сучасному етапі стабільний розвиток української держави неможливий без розвитку авіації. У цьому контексті неабиякої значущості набуває адміністративно-правове регулювання діяльності цивільної авіації. Розвиткові авіаційної діяльності сприяє науково-технічний прогрес, комерційні, міждержавні відносини, євроінтеграційні процеси. Для реалізації зазначених процесів украй необхідна розвинута система авіаційного законодавства, наближена до європейських стандартів.

Для розв'язання актуальних питань розвитку аеропортів, реконструкції й розбудови аеропортової інфраструктури, задоволення потреб національної

економіки та населення в авіаційних перевезеннях, підвищення конкурентоспроможності авіаційної галузі України Міністерство інфраструктури розробило «Концепцію Державної цільової програми розвитку аеропортів на період до 2023 року», що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2013 № 944.

Недосконаліть чинного законодавства, науково-технічний прогрес, наближення національного законодавства до Європейських стандартів потребує внесення змін до нормативно-правових актів.

На сьогодні питання правового регулювання цивільної авіації науковцями-правниками майже не досліджувались.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації Н. Д. Кирилюк, зумовлено досить раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційного дослідження. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, що об'єднують п'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 216 сторінок, з них основного тексту – 186 сторінок, список використаних джерел включає 225 найменувань і займає 44 сторінки, додатки розміщено на 7 сторінках.

Дисертант поставив перед собою досить важливу мету - на основі комплексного аналізу теоретико-методологічних засад, нормативних основ і практичної реалізації суб'єктами авіаційної діяльності визначити зміст, основні напрями діяльності органів публічної влади в діяльності цивільної авіації, а також вироблення пропозицій щодо їх удосконалення з урахуванням міжнародних вимог та зарубіжного досвіду.

Для реалізації визначеної мети ним сформульовані основні задачі наукової роботи.

Достовірність одержаних результатів обумовлена глибиною наукового аналізу правової бази досліджуваної проблематики, яку становлять приписи: Конституції України, Повітряного Кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, та інших нормативно-правових

актів, які регулюють відносини у сфері адміністративно-правового регулювання цивільної авіації України. Інформаційну та емпіричну основу дослідження становлять матеріали статистичних досліджень діяльності суб'єктів надання публічних послуг, наукові, публіцистичні, довідкові, монографічні видання.

Як свідчить аналіз дисертації Кирилюк Н.Д. під час виконання дослідження опрацювала достатню кількість робіт як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, значну кількість нормативно-правових. Цілком обґрунтованими є зроблені здобувачкою висновки щодо з'ясування стану розроблення проблем, які виникають у сфері адміністративно-правового регулювання цивільної авіації в Україні.

Обґрунтованість й достовірність результатів дослідження забезпечено тим, що в якості методологічної бази автор використовував сукупність методів і прийомів наукового пізнання як загальнонаукових (діалектичний, історичний, логічний системний аналіз тощо) так і спеціальних методів (документального аналізу, порівняльно-правового тощо). Так, діалектико-матеріалістичний метод дозволив повністю охарактеризувати діяльність та взаємодію органів державної влади щодо забезпечення державного контролю у галузі цивільної авіації.

Автором *вперше:*

- цивільна авіації визначена важливим елементом складної відкритої системи – транспортної, яка регулюється переважно нормами адміністративного права;
- здійснена класифікація форм і методів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері цивільної авіації України;
- виявлено колізійність вимог законодавства щодо фактично існуючих компетенцій органів адміністративно-правового регулювання відносин у сфері цивільної авіації України;

– сформульовано і обґрунтовано пропозиції і рекомендації щодо удосконалення адміністративного законодавства в сфері цивільної авіації України;

удосконалено:

– поняття «цивільна авіація», яке запропоновано визначити як систему всіх видів підприємств, установ та організацій, діяльність яких спрямована на створення умов та використання повітряного простору за допомогою цивільних повітряних суден у невійськових цілях;

– поняття «безпека цивільної авіації», «регулювання цивільної авіації», «авіаційна безпека», «забезпечення авіаційної безпеки», «безпека польотів», «безпека аеронавігації», «екологічна безпека цивільної авіації»;

– підхід до визначення правового статусу командира повітряного судна, наголошується на недоцільності розмежовувати в законодавстві його права і обов'язки, оскільки вони є його повноваженнями як особи, відповідальної за безпеку на борту повітряного судна – пропонується замінити терміни «права», «обов'язки» єдиним терміном «повноваження»;

– підхід до визначення об'єкта посягання адміністративних правопорушень у галузі повітряного транспорту, яким визначено безпеку цивільної авіації;

– розмежування адміністративних правопорушень і злочинів в галузі цивільної авіації в частині уточнення термінології;

– санкції за адміністративні правопорушення, вчинені в галузі цивільної авіації, з цією метою запропоновано класифікація розмірів штрафів, запровадити додаткові стягнення для цієї категорії правопорушень у вигляді анулювання ліцензії, сертифіката (свідоцтва);

дістали подальшого розвитку:

– пропозиції щодо удосконалення законодавства України в сфері адміністративно-правового регулювання цивільної авіації та його гармонізації з правом Європейського Союзу;

– визначення системи суб'єктів адміністративно-правового регулювання цивільної авіації в Україні.

Зазначені положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни і, без сумніву, є внеском у адміністративно-правову науку.

Наукова і практична цінність дисертації. Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані в ході дисертаційного дослідження положення, висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній роботі – для подальших теоретичних розробок проблем адміністративно-правового регулювання цивільної авіації; крім цього, винесені на захист положення є важливими для подальшого розвитку науки адміністративного, транспортного, повітряного права);

– сфері правотворчості – запропоновані зміни та доповнення до чинного законодавства, зокрема до Повітряного кодексу України, КУпАП, ККУ, Закону України «Про Державну програму авіаційної безпеки цивільної авіації»;

– правозастосовній практиці – у діяльності органів державної влади, що забезпечують формування та реалізацію державної політику в галузі цивільної авіації, а також удосконаленні їх взаємодії;

– навчальному процесі – при розробці навчальних програм та викладанні дисциплін: «Адміністративне право» (в частині адміністративно-правового регулюванні транспорту та відповідальності на транспорті), «Загальний курс авіаційного транспорту», «Транспортне право», «Правове регулювання безпеки польотів», «Правове регулювання діяльності екіпажу повітряного судна», «Правове регулювання діяльності авіапідприємства», «Правове регулювання польотів», «Актуальні проблеми сучасного повітряного права», «Відповідальність в авіакосмічній галузі»,

«Транспортне право Європейського Союзу» (Акт впровадження ДНДІ МВС України від 4 травня 2021 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, з використанням останніх досягнень науки. Ідеї співавторів наукових статей у дисертації не використовувалися. Сформульовані висновки і пропозиції обґрунтовано на підставі результатів особистих досліджень.

Апробація результатів дослідження. Дисертація виконана і неодноразово обговорювалася на кафедрі конституційного та адміністративного права Юридичного факультету Державного Університету інфраструктури та технологій. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження були оприлюднені на науково-практичних та наукових конференціях: на Міжнародній науково-практичної конференції *Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права: теорія і практика:* (м. Полтава, 22 грудня 2020 року).; на Міжнародній науковій конференції *Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини:* Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 25–26 грудня 2020 року); на: XI Міжнародній науково-практичної конференції *Шляхи розвитку правової науки в умовах сьогодення* (м. Київ, 27–28 квітня 2021 року).

Публікації. Основні наукові положення та результати дисертації викладено в 4 наукових публікаціях, з них 3 надруковано у виданнях, визначених МОН України як фахові для спеціальності “Право» та одній міжнародній статті.

Позитивна оцінка окремих аспектів рецензованої роботи та проведеного дисертаційного дослідження в цілому не виключає можливості й необхідності висунути деякі зауваження дискусійного характеру.

Поряд з цим, дослідження має ряд зауважень дискусійного характеру.

1. По тексту дисертації в процесі наукової дискусії авторкою досить часто робляться посилання на результати дослідження в сфері господарського

права, екологічного, земельного права, особливо в частині дослідження державного нагляду та нормативного регулювання цивільної авіації в Україні (напр. ст.73-79 дисертації). З огляду на те, що робота подана за темою адміністративного права, від здобувача хотілося б почути аргументацію широкого використання надбань суміжних дисциплін.

2. На сторінці 36 автор пропонує визначення та перелік видів державного регулювання цивільної авіації. Зазначено, що державне регулювання цивільної авіації є частиною державної діяльності. Однак, при цьому, автором не надано визначення місця і ролі державного управління щодо цивільної авіації.

3. При вивченні питання внесення змін до національного законодавства, в тому числі до Повітряного кодексу України, дисертантом практично не розглядались проблемні питання попередження корупційних діянь в сфері цивільної авіації. Варто зазначити, що було б показово дослідити види корупційних проявів у цій сфері та запропонувати шляхи їх подолання.

4. В дисертації неодноразово розглядаються питання авіаційної суспільної безпеки, однак не подано місця і ролі суспільної безпеки як елементу авіаційної діяльності.

Однак, зазначені зауваження не впливають на загальне позитивне враження від дисертаційної роботи Кирилюк Н.Д. і не знижують її методичної та науково-практичної значущості.

Дисертація Кирилюк Н.Д. виконана на високому рівні та є вагомим внеском в теорію юридичної науки. Перш за все цінність дисертаційної роботи полягає у тому, що вона являє собою комплексне дослідження публічного адміністрування сферою авіаційної діяльності.

Здобутки дисертаційного дослідження Кирилюк Н.Д. мають вагому як теоретичну, так і практичну цінність та можуть бути використані в якості методологічної бази для поглиблення наукових знань щодо публічного адміністрування сферою авіації, а також їх практичної реалізації.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність в цілому, оформлення. Дисертаційне дослідження Кирилюк Надії Дмитрівни на тему: «Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері цивільної авіації України» є самостійним завершеним науковим дослідженням. Положення та висновки роботи автор отримав особисто, вони є обґрунтованими, містять наукову новизну. При здійсненні дослідження автором було досягнуто мети та виконано поставлені завдання. Вивчення матеріалів дисертації свідчить про її дослідницький характер, творчий підхід автора до вирішення поставлених завдань.

Результати дослідження дисертанта відрізняються змістовністю теоретичного матеріалу, обґрунтованістю і достовірністю, доведеністю і грамотністю, в повній мірі вирішують поставлену мету. У опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертації. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кирилюк Надії Дмитрівни на тему: «Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері цивільної авіації України» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Порядку присудження ступеня

доктора філософії, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, Вимогам до оформлення дисертації, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2017 № 40, що висуваються до дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:
професор кафедри господарського, повітряного та космічного права
Юридичного факультету
Національного авіаційного університету,
доктор юридичних наук, доцент **Н.О. Армаш**